

ORSÓS JAKAB**RONGYOKBA PÓLYÁLT EMLÉKEK**

Anyám huszonnégy évesen már ötünket megszült, utána még hét gyerek született. Én voltam az első: 1948-ban. Minden gyereket itthon hozta világra, és két évesen ezt a sok szülést végignéztem, majd nagyobbacska koromban én is segédkeztem. Mind a tíz születésre visszaemlékszem, hogy milyen tengernyi fájdalmakat kellett anyámnak elviselni. Hol Istenhez fohászzkodott, hol cifrábbnál-cifrább átkokat szórt a világ minden férjijára. Mindig többesszámban szórtta az átkokat, de anyám ezeket az átkokat apámnak címezte. Apám bűnbánóan téb-lábolt a szűkös kunyhóban, és érthetetlenül dörmögött valamit. Nagyon szép asszony volt anyám: arca kreol, mely a halántéknál kissé elkeskenyült, szemei nagyok, és szelídek voltak. Ha nevetett, ragyogtak hófehér fogai. Apámban egy csepp szelídség sem volt. Józanul még elviseltük, de ha felöntött a garatra, akkor mindnyájan a kunyhón kívül kerestünk menedéket. Ezidőtájt még nem a bányában dolgozott, hanem az udvaron volt a szabad ég alatt egy hatalmas tuskó, és ezen faragta, vájta, repesztette, ékelte a szebbnél szebb faedényeket. Néha órákat ült a forgácshalmon, és pipálva elmerengett. A legtöbb faedény kézbevaló volt, de akadt olyan hatalmas teknő is, hogy apám őrjöngései elől alámenekültünk. Ha már apánk lecsendesedett, elsőként én bújtam ki a teknő alól, majd egy nagyobb tuskóval megtámasztottam a teknő szélét, és akárcsak a méhek a kasból úgy rajzoltunk ki. Négy-öt évesen mindnyájan mindent tudtunk a szülésről, de csak a magunk módján: ahogy az életben láttuk. Egyikünket sem zavarta anyánk jajveszékélése, és a vértől sem borzadtunk el. Voltak olyan esetek, hogy míg apánk a kocsmában borgőzben gajdolt, addig mi anyánknál levezettük a szülést. Körül feküdtük anyánkat a zizegő szalmán, és örvendeztünk az új testvérkének. Mondtuk neki: - Boldog leszel, meg nagyra fogsz nőni, s közben anyánk megengedte, hogy lágyan megsimogassuk. A fűrésztés egy fateknőben történt, a vizet az udvaron szabad tűznél melegítettük. De boldogan csináltuk! Milyen boldogok lettünk, hogy eggyel többen vagyunk, és az újonnan születettnek a neme nem érdekelt bennünket. Olyan gazdagnak éreztük magunkat, hogy rebdestünk az örömtől. Anyánknak minden mozdulatát magunkba szívtuk, ahogy fűrésztötte, ahogy szegényes gönceibe belebugyolálta testvérkénket. Öröm, és bánat ült az arcán, de néha ránk is vetett egy-egy meleg pillantást. Ha boldog az ember, úgy könnyebben elviseli a rosszat. Addig voltunk boldogok, míg apánk nem volt otthon.

Úgy 1954 táján mentem iskolába, de csak egyedül, mert hatunk közül csak én voltam iskolaérett. A házunk - ha lehet ezt mondani, - olyan volt, akár egy elhagyott csőszkunyhó. Sokáig tétovázott a tanítónőm, míg egyszer elszánta magát, hogy benézzen hozzánk. Erőltetett mosoly ült ki az arcán, mert igyekezett elrejteni a szánalmat, ami az arca mögött volt. Mielőtt elköszönt, mindnyájunk arcát, fejét megsimogatta. Rá következő napon a délutáni órákban a tanítónő a férjével érkezett hozzánk. Csak később, már nagyobbacska koromban tudtam meg, hogy a tanítónőm férje valamelyik városi középiskolába tanított. Hogy apámmal mit, miről beszéltek az udvaron, nem tudtuk, de apám azon a héten korábban kelt, és gondterhelten ette anyám főztjét. Most csendesebbnek látszott.

Akár a feje tetején is járhattunk, de nem szólt ránk. Mi ezt a csendet lármával, zajongással viszonztuk, akár a karóból kiszabadult csikók.

Ma a többiek nem is, de én a hetedik évemben furcsállottam apám csendjét, jámborságát. Az esték is csendesebbek voltak, és anyámat is kevesebbet verte. Bizonyos jelekből arra következtettem, hogy apám valami feketeporos helyen dolgozik, de ez csak halvány felismerés volt, mert a szülők mostanság csak susogva, vagy a szemükkel beszélgettek, ha én a közelükben tartózkodtam. Nagyon furcsák voltak, szomorúak, gondterheltek, és szánalommal néztek ránk. Apám barnabőrű volt, de most feketébbnek láttam. Csak hetekkel később tudtam meg, hogy a közeli szénbányában dolgozik. Reggelenként mindig feldúltan hagyta el a konyhót: - Elmegyek a pokolba! - Ha az a sok ember kibírja, akkor te is kibírod. - Ilyenkor apám megrántotta a két vállát, és valamit morgott magában.

Egy derűs májusi délelőttön egy idősebb ember anélkül, hogy valamit is szólt volna, méricskélgni kezdett a konyhó körül egy kétméteres acélszalaggal, majd egy kockás füzetbe számokat irkált. Néhány cöveket is a földbe vert, majd ránk parancsolt, hogy a cövekhez hozzá ne merjünk nyúlni. Kerültük is a cövekeket, akár az ördög a tömjént. Az idős ember érkezéskor sem köszönt, de távozáskor is anélkül távozott.

Néhány hét is eltelt, mikor egy szombati napon csákányokkal, ásókkal egy csapat ember feltúrta eddig háborítatlan konyhánk elejét. Ezek az emberek szelídebbek voltak, mert megkérdezték a nevünket, meg hányan járunk iskolába. Csak én egyedül járok - dicsekedtem az embereknek - majd a többi testvérem kórusban mondta: - Mi is megyünk nemsokára, majd kezük ujjain mutogatták, hogy egy, vagy két év múltán. Erre én tanítottam meg őket, mert tőlem naponta kérdezték testvéreim: - Mikor megyünk iskolába? - Még ezen az első napon egy hatalmas tartályból megöntötték a házunk alapját, és ránk parancsoltak, hogy véletlenül se merjünk a friss beton alapra lépni! Mintha megnyomorítottak volna bennünket, mert az eddig tágas udvart megcsonkították. Gyűlölettel néztük a földhányásokat, és abból kiemelkedő kietlen szürke beton alapot. Csak az Isten a megmondhatója, hogy hányszor jöttek az emberek, amíg elkészült a ház két szobával és konyhával. Nem örültünk az újnak, mert a régiben voltak a gyerekkori emlékeink. Mi az újban csak idegen szagokat éreztünk. A házon dolgozó emberek kivétel nélkül tegezték apámat, míg ő mindnyájukat magázta. Kereszt nevén szólították apámat: - Így Gyuri, meg úgy, de szép házad lesz, csak becsüld meg! - Talán jobban örültek az emberek a házunknak, mint mi, mert nekünk idegen volt, mert sajnáltuk azt a régit, melyben emlékeink voltak beleágyazva.

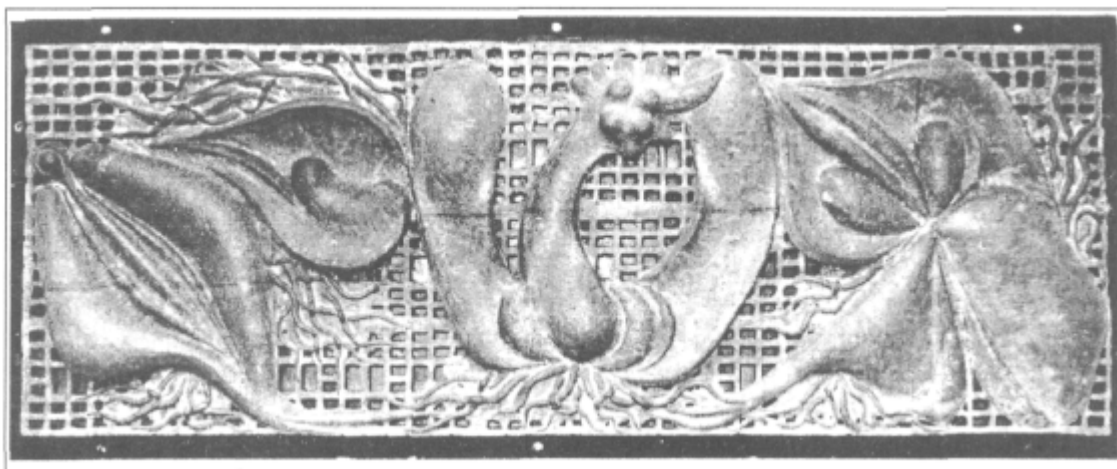
Miután a házunk elkészült, egy délután a tanítónő, egy csoport felsős diákkal lepte el az udvart. Mindnyájan anyánk szoknyájába kapaszkodtunk, mintha egy élő fodor lettünk volna, és értetlenül bámultuk a virágtöveket ültető diákokat. A tanítónő kannával gondosan megöntözte a virágtöveket. - Látod, hogy csinálják a gyerekek? - kérdezte a tanítónő, majd kezembe nyomott egy virágtőt, és biztatott, hogy próbáljam elültetni: - Így, így - biztatott, majd maga is megigazította a virágtőt.

-Másnap ugyanazok a diákok a közeli tanító lakásból használt ágyakat, heverőket, ruhás szekrényeket cipeltek a lakásunk udvarába. A tanítónő férje irányította a szállítást, majd mind a két szobát alaposan végigszemlélte, szelíden megkérdezte anyámtól, hogy melyikben alszunk mi, gyerekek, és melyikben a szüleink? - Nekünk mindegy, hagyta helyben anyám. - Akkor rám bízta Bogdánné? - Magára tanító bácsi - egyezett bele anyám. A konyhánkat is felszerelte a tanítónő, de a tárgyaknak csak nagyon kevés hányadát ismerte anyám. A gyerekeknek pedig hatalmas ruhacsomagokat hoztatott az egyik szobába. A ruhák különböző méretűek voltak, és a lánygyerekek tetőtől talpig fel lettek öltöztetve. Csak a fiú gyerekek keseregtek, és magukban morogtak.

-Majd nektek is gyűjtögetek, fiaim - nyugtatta meg a fiú testvéreimet a tanítónő, majd magához ölelve, szomorkásan, suttogva ennyit mondott: - Ezek a lányomé voltak!

-Hol van a maga lánya? - kérdeztem sután. - Nagyon messze! - válaszolt. - Az a messze merre van tanító néni - kérdeztem.

-Ausztráliában - válaszolta, majd lágyan megsimogatta a fejemet. Mintha nem is az én fejemet simogatta volna, mert abban a pillanatban én az ő lányára gondoltam.

Király Ferenc műve

Foto: Cservenka